

Kokemäenjoen kalakantojen hoito-ohjelma Seurantaryhmän 5. kokous

Aika: 19.3.2010

Paikka: Huittisten kaupungintalo, Risto Rytinkatu 36

Läsnä: Lista osanottajista liitteenä

1. Kokouksen avaus. Kari Ranta-aho Varsinais-Suomen ELY-keskuksesta avasi kokouksen klo 10.00 ja toivotti osanottajat tervetulleeksi.
2. Hoito-ohjelman toteutus vuonna 2009

2.1. Istutukset

Niklas Ulenius esitteli vuoden 2009 kalaistutukset. Pääosin istutukset toteutuivat suunnitelman mukaisesti. Harjavallan alapuolelle tehtävät lohi- ja siikaistutukset jäivät hieman vajaiksi, mutta muilta osin päästiin suunnitelman mukaisiin istutusmääriin. Nahkiaissiirrot jäivät tekemättä nahkiaisten säilytyssumppuun kohdistuneen il kivallan vuoksi.

2.2 Tutkimukset, selvitykset ja suunnitelmat

2.2.1. Kokemäenjoen alaosan ja Harjunpäänjoen nahkiaistutkimukset / Tommi Seppälä, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Nahkiaistutkimusten tarkoituksena oli selvittää nahkiaistoukkien määrää ja aikuistuvien nahkiaisten määrää sillä alueella, johon nahkiaisella on merestä vapaan nousun mahdollisuus. Tutkimukset kohdistuivat Harjavallan padon alapuoliselle joenosalle sekä Harjunpäänjoessa Leineperin padon alapuoliselle joenosalle.

Drift-pyyneillä havainnoitiin mereen vaeltavien aikuistuvien nahkiaisten määriä sekä Kokemäenjoessa että Harjunpäänjoessa. Pyyntipaikkoja oli yhteensä neljä ja saaliiksi tuli 69 mereen vaeltavaa nahkiaista. Kokemäenjoen pyyntipaikoilta saatiin yhteensä 12 vaeltavaa nahkiaista. Harjunpäänjoen suun pyyntipaikan saalis oli suurin (54 kpl), mutta yksikkösaalis oli sielläkin vain 0,5 kpl/pyydys/yö. Tulosten perusteella sekä Kokemäenjoki että Harjunpäänjoki tuottavat nahkiaisia. Näyttäisi siltä, että Harjunpäänjoen lisääntymistulos on selvästi Kokemäenjokea parempi.

Nahkiaiset lähtevät kotijoestaan vaellukselle jättien lähdön aikoihin, kun veden lämpötila on 1-2 °C. Drift-pyynti alkoi muutamia päiviä jäättenlähdon jälkeen, jolloin veden lämpötila oli jo hieman korkeampi. On mahdollista, että nahkiaisen vaellushiippu jäi tavoittamatta, mikä voi osaltaan selittää saaliin pienuutta. Pyyntin erikoinen piirre oli nahkiaisen toukkien suuri määrä Harjunpäänjoen saaliissa. Harjunpäänjoen suulla toukkien yksikkösaalis oli 3,7 kpl/pyydys/yö, mikä on paljon korkeampi kuin mitä esim. Pohjanmaan jokien drift-pyyneissä on havaittu. Toukat voivat ajautua alavirtaan tahtomattaan kevättulvan aikaan, kun virtaus huuhtoo mukaansa pehmeitä rantapenkkoja. Toukat voivat myös kasvaessaan alkaa aktiivisesti hakeutua sopivammalle elinpaikalle. Harjunpäänjoesta Kokemäenjoen pääuomaan joutuminen voi olla toukille kohtalokasta, mutta joen alimman haaroittuneen osan olosuhteita ei tunneta kovinkaan hyvin.

Nahkiaistoukkien linjakartoituksessa tutkittiin Kokemäenjoessa 58 linjaa ja Harjunpäänjoessa 29 linjaa. Toukkamäärien lisäksi tarkasteltiin myös pohjan laatua ja sen sopivuutta nahkiaisen toukille. Kokemäenjoesta tavattiin nahkiaisen toukkia yhdeltä linjalta 3 kpl. Harjunpäänjoen saalis oli yhteensä 165 toukkaa. Tulosten mukaan pääosa Kokemäenjoen alaosan pohjista on nahkiaisen lisääntymiseen sopimattomia. Toukkia ei löytynyt myöskään pohjan laadun puolesta sopivilta alueilta muualta kuin Ulvilan Kirkkojuopasta.

Harjunpäänjoki sopii elinympäristönä nahkiaiselle varsin hyvin: noin puolet joen pohjasedimenteistä on nahkiaisen kannalta tyydyttäviä tai hyviä. Parhaat toukkien elinalueet olivat samoja kuin on todettu 80-luvulla tehdyssä selvityksessä. Toukkatiheydet olivat vuoden 2009 tutkimuksessa kuitenkin pienempiä kuin aikaisemmassa tutkimuksessa. Toukkien pituusjakauman perusteella nahkiaisten lisääntyminen onnistuu Harjunpäänjoessa vuosittain ja metamorfonoituminen alkaa, kun toukkien pituus on noin 90 mm. Joessa on kuitenkin käyttämätöntä poikastuotantokapasiteettia ja toisaalta joen sedimenttien toukkatiheydet ovat melko pieniä. Syynä saattaa olla jokeen nousevan kannan pienuus.

Keskustelussa todettiin, että virtavesikunnostuksissa on mahdollista parantaa lohikalojen lisäksi myös nahkiaisen toukkien elinolosuhteita rakentamalla uomaan virtausta ohjaavia ja kariketta pidättäviä katvepaikkoja. Kokemuksia tästä on Pohjanmaalta.

2.2.2. Toutainseurannan tulokset vuodelta 2009 / Heikki Holsti, Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry

Toutainseurainta jatkettiin tutkimusohjelman mukaisesti tekemällä koeverkkopyyntejä Kulo- ja Rautavedellä ja poikasnuottaamalla Kokemäenjoella sekä Loimijoen alaosassa. Verkkopyynnit tehtiin heinä- ja elokuussa viidellä pyyntialueella. Saalis oli 26 toutainta, joista yli puolet saatiin Tupurlanjärvestä. Kaikki saaliskalat olivat luonnonkudusta peräisin. Saaliskalojen ikä oli 2-4 vuotta; sekä vuoden 2008 että 2009 koekalastuksessa yleisimpänä esiintyi vuoden 2006 hyvä vuosiluokka.

Vaikuttaa siltä, että Kulo- ja Rautavedellä on useita toutaimen lisääntymisalueita. Isot toutaimet viihtyvät vesistön virtaavissa vuollekohdissa; pienten toutainten elinympäristöksi Tupurlanjärven kaltainen suojaisempi alue näyttää puolestaan sopivan paremmin.

Poikasnuottaa vedettiin Kokemäenjoella seitsemällä ja Loimijoella yhdellä havaintoalueella. Kullakin alueella vedettiin kolme vetoa. Jokaiselta havaintoalueelta tuli saaliiksi toutaimen poikasia. Yhteensä saalismäärä oli 72 kesänvanhaa toutainta ja yksi vanhempi yksilö. Suurin poikasmäärä saatiin Villilänvuolteen alapuolen pyyntialueelta, jossa yksikkösaalis oli 10 poikasta/veto. Loimijoen osalta pyyntitulo jäi heikoksi: saaliiksi tuli vain kolme poikasta. Nuottausten yhteenlaskettu yksikkösaalis oli 3,1 kpl/veto, kun vuonna 2008 se oli 1,5 kpl/veto.

Saalisnäytteitä tutkittiin yhteensä 84 kpl. Takautuvan kasvun määrittämisen mukaan toutain kasvaa järviolueella hieman nopeammin kuin joessa. Ei ole tiedossa miten vanhana Kokemäenjoen alueen toutaimen saavuttavat sukukypsyyden, mutta takautuvan kasvun perusteella kalat olisivat lisääntymisvalmiita vasta 9-vuotiaina.

Tulosten mukaan toutain lisääntyy koko tutkimusalueella, mutta syntyvien vuosiluokkien vahvuudessa on suuria eroja.

Keskustelussa pohdittiin istutusten uudelleen aloittamisen tarvetta. Toisaalta pohdittiin mikä on se luontainen taso, jonka kanta pystyy itse ylläpitämään. Keskustelun jälkeen päätettiin, että toutaintutkimuksia jatketaan vielä muutaman vuoden ajan ja kerätään tietoa toutaimen lisääntymistuloksesta, kasvusta ja kannan vahvuudesta.

Tutkimusohjelmaan tehdään seuraavia muutoksia:

- Loimijoelle perustetaan toinen havaintoalue
- järvioltaalla pyyntiä kohdistetaan enemmän Tupurlanjärvelle
- verkkokalastus toteutetaan elokuussa
- toutaimen kasvua ja sukukypsyyttä selvitetään saalisnäytteiden avulla

2.2.3. Kokemäenjoen harjuskannan hoito / Pekka Sundell, Jyväskylän yliopiston ympäristöntutkimuskeskus

Kokemäenjoelle on valmistunut harjuksen hoitosuunnitelma, jonka avulla istutukset pyritään suuntaamaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Suunnitelmaa varten Kokemäenjoen kosket ja virta-alueet käytiin läpi Siuronkoskesta Kolsiin saakka ja niitä arvioitiin harjuksen elinalueina.

Harjus on kirkkaan veden laji, joka viihtyy matalilla koski- ja virta-alueilla. Kokemäenjoessa harjukselle sopivia koskialueita ei juuri ole jäljellä, kutusoraikot pääosin puuttuvat ja voimakas säännöstely sekä veden tummuus heikentävät harjuksen elinmahdollisuuksia joessa.

Hoitosuunnitelman mukaan harjusistutukset suunnataan Äetsän yläpuolelle Talankosken ja Hartolankosken väliselle joenosalle. Tällä alueella joessa on eniten koskimaisuutta sekä matalampia alueita. Istutusmäärät on laskettu harjusten elinalueeksi sopivan alan mukaan. Istutuksia tehdään muutaman vuoden ajan, ja istutusten tuloksellisuutta pyritään seuraamaan saalisseurannan avulla. Joka tapauksessa Kokemäenjoen harjuskanta on riippuvainen istutuksista ja parhaimmillaankin tuloksena voi olla vain melko vähälukuinen saaliskala.

Keskustelussa otettiin esille Harjunpäänjoen mahdollisuudet harjusjokena sekä harjuksen ja taimenen mahdollinen kilpailu samoilla elinalueilla. Todettiin, että kilpailua voi olla varsinkin ravinnon suhteen, ja harjus todennäköisemmin väistyy, mikäli päällekkäisyyttä syntyy.

Päätettiin, että istutukset tehdään suunnitelman mukaan ja tarvittava saalisseuranta toteutuu jätevesikuormittajien kalastustiedustelun kautta.

2.2.4. Kokemäenjoen yläosien sivu-uomien kunnostussuunnitelmat / Hannu Salo, Hämeen ELY-keskus

Hannu Salo esitteli Kalatieto J. Rinteen laatimia kunnostussuunnitelmia, jotka koskevat Kulo- Rauta- ja Liekoveteen laskevia pieniä sivujokia. Pekan- ja Myllyojan suunnitelmaan sisältyy vain vesikasvillisuuden poistoa. Kikkelänjoen ja Rautajoen kunnostuksiin sisältyy myös vaellusesteiden poistoa ja soraistuksia. Kohteista merkittävin on Rautajoen kunnostus, sillä se on ainoa kohde, jolla voi olla merkitystä taimenen elinalueena. Rautajoen kunnostukseen liittyy joen keski- ja yläosan perkaus, jonka toteuttamisen aikataulu pyritään sovittamaan sellaiseksi, että perkaustyöllä olisi mahdollisimman vähän haittaa joen alaosan kalataloudelle.

Pekan- ja Myllyojan sekä Kikkelänjoen kunnostus voidaan toteuttaa vuonna 2010; Rautajoen kunnostus siirtyy vuoteen 2011. Luojoen ja Vaunujen kunnostussuunnitelmat valmistuvat toukokuussa 2010.

2.3 Varojen käyttö / Leena Rannikko Varsinais-Suomen ELY-keskus

Kokemäenjoen voimalaitosten kalatalousmaksuja käytettiin vuonna 2009 yhteensä 164 517 €.

Tutkimukset, selvitykset, tiedottaminen	52 038 €	31,6 %
Kalaistutukset	112 396 €	68,3 %
Muut kulut	84 €	0,05 %
Yhteensä	164 517 €	

3. Hoito-ohjelman toteutus vuonna 2010

3.1. Istutukset

Kalaistutukset toteutetaan istutussuunnitelman mukaisesti. Nahkiaiset pyritään ylisiirtämään suunnitelman mukaisesti. Tommi Seppälä toi esille myös mahdollisuuden, että Kokemäenjokeen voidaan istuttaa muualta tuotuja nahkiaisen toukkia, mikäli ylisiirto ei onnistu. Nahkiaista ei pidetä erityisen kutujokiuskollisena, eikä eri jokien nahkiaisten välillä ole havaittu suuria eroja DNA-testien perusteella.

Jukka Muhonen esitti yhteenvedon lohien ylisiirron tilanteesta ja toteuttamismahdollisuuksista. Siirtoa koskeva päätöntävalta on nykyisin ELY-keskuksella, mutta päätöstä tehdessä ELY-keskuksen on kuultava Eviraa. Eviran kanssa käydyissä neuvotteluissa kävi ilmi, että Evira ei todennäköisesti vastusta hanketta, mutta toteaa sen aiheuttamat riskit, jotka liittyvät vastustettavien kalatautien leviämiseen. Evira esittää lausunnossaan myös tautivalvontaa koskevia vaatimuksia. Koska Kokemäenjoen alueella ei ole kalankasvatustiluksia, jotka voisivat olla siirron takia vaarassa, kalatautien leviämisen riski on käytännössä hyvin pieni. Kokemäenjoelta pyydetyistä kaloista tehdään vuosittain tautimäärityksiä ja näytteistä ei ole kertaakaan löytynyt vastustettavia kalatauteja.

Ylisiirron toteuttamisesta keskusteltiin, ja todettiin, että siirtoluvan käsittelyaikataulu määrää hankkeen toteuttamisaikataulun. Mikäli siirtolupa saadaan lainvoimaiseksi alkukesään mennessä, siirtoa olisi mahdollista kokeilla jo kesällä 2010. Siirtoluvan hakijasta keskusteltiin ja todettiin, että kalastusalue voisi olla hakija, mutta kalastusalue ei toisaalta pysty käytännössä toteuttamaan kalojen siirtoa.

Päätettiin, että hankesuunnitelmaa tarkennetaan ja täydennetään siten, siihen lisätään tuloksellisuuden ja myös luonnonvaraisen lisääntymisen selvittäminen telemetriaseurannan ja sähkökalastusten avulla. Hanketta viedään eteenpäin ja pyritään aloittamaan siirrot jo tulevana kesänä. Siirrettävien kalojen hankintapaikkana jokisuun läheinen merialue nähtiin Lammaistenlahtea parempana, perustuen siihen, että lohet on helpompi pyytää mereltä ja ne pysyvät rypsässä tai kassissa todennäköisesti paremmassa kunnossa, eivätkä myöskään ole siinä määrin mahdollisen ilkivallan kohteena kuin mikä on vaarana Lammaistenlahdella.

3.2. Tutkimukset, selvitykset ja suunnitelmat

3.2.1. Nahkiaistutkimukset

Nahkiaistutkimuksia päätettiin jatkaa tilaamalla Punkalaitumenjokea, Sonnilanjokea ja Harjunpäänjoen yläosaa koskeva nahkiaistoukkien linjakartoitus, joka toteutetaan samalla metodilla kuin joen vapaan alaosan toukkatutkimukset. Tutkimuksen avulla selvitetään nahkiaisen lisääntymistulosta ja siten ylisiirtojen tuloksellisuutta.

3.2.2. Toutainselvitys

Toutainselvitystä jatketaan kuten edellä on jo todettu.

3.2.3. Kokemäenjoen alaosan kunnostaminen

Vuonna 2008 Kokemäenjoen alaosalla tehdyt sähkökalastukset osoittivat, että lohi pystyy lisääntymään Kokemäenjoessa. Kokemäenjoen alaosan koskien ja virtapaikkojen kalataloudellinen kunnostaminen voi tulla kyseeseen, mutta kunnostamisen edellytysten ja mahdollisuuksien arvioimiseen tarvitaan asiantuntija-apua. Päätettiin, että tilataan kyseinen asiantuntija-arvio Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa työskentelevältä Timo Yrjänältä. Yrjänä on erikoistunut suuriin rakennettuihin jokiin ja kalataloudellisiin kunnostuksiin.

3.2.4. Muut kunnostuskohteet

Kokemäenjoen sivuhaaroista Sammunjoen varrelta on kuulunut toiveita, että joen koskilla tehtäisiin kalataloudellisia kunnostuksia. Myös Loimijoen alaosan pitkä koskijakso on mahdollinen kunnostuskohde. Päätettiin, että Sammunjoen ja mahdollisesti myös Loimijoen alaosan kunnostamiseksi tilataan suunnitelmat.

Kulo-, Rauta- ja Liekoveteen laskevien pienten sivujokien kunnostuksia jatketaan.

Harjunpäänjoen alaosan kunnostus toteutetaan kun hanke on saanut lainvoimaisen lupapäätöksen.

3.2.5. Muut toimenpiteet

Kokemäenjoen kalakantojen hoito-ohjelman suunnitelmakausi päättyy kuluvana vuonna. Todettiin, että tässä vaiheessa ei ole tarpeen tehdä erillistä arviointia ohjelman toteutumisesta. Sen sijaan hoito-ohjelma tulee uudistaa ja siinä yhteydessä esittää lyhyt katsaus ja arviointi ohjelman tähänastisesta toteutuksesta. Päätettiin, että uuden hoito-ohjelman kilpailutus hoidetaan kesän aikana, ja uuden ohjelman tulee valmistua syksyllä. Uusi ohjelma tulee lähettää lausunnolle hyvissä ajoin ennen seuraavaa seurantaryhmän kokousta.

Päätettiin arvioida hoito-ohjelman www-sivujen uudistamistarvetta: onko sivujen rakenteessa ongelmia tai kaivataanko niihin jotain uutta? Sivujen muuttaminen hoidetaan nykyisen ylläpitäjän kanssa, tai mikäli sivujen ylläpitäjää halutaan vaihtaa, sopimus entisen ylläpitäjän kanssa voidaan katkaista ja hankkia sivuille uusi ylläpitäjä.

Päätettiin, että seurantaryhmän kokouksen esitykset laitetaan www-sivuille.

4 Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

5 Seuraava kokousajankohta

Seurantaryhmän 6. kokous pidetään maaliskuussa 2011.

6 Kokouksen päättäminen

Kari Ranta-aho päätti kokouksen klo 13.45.

Muistion vakuudeksi

Leena Rannikko
kalastusbiologi
Varsinais-Suomen ELY-keskus